

Den s k spritfabriken i Eslöv är rivningshotad.

Den nu rivningshotade s k spritfabriken i Eslöv uppfördes ursprungligen som fabrik för mjölkpulvertillverkning under namnet AB Siccator. Fabriken byggdes efter 1910 om till Skånsk Spritförädling AB men förstatligades efter att AB Vin & Spritcentralen startade sin verksamhet år 1917. Sprittillverkningen lades ned 1957 och har dess mestadels använts som lager innan dagens fastighetsägare köpte byggnaderna 2007.

Fabriken som ligger centralt i Eslöv invid Asplunds lagerhus och mellan stambanan och ett stickspår till denna. Byggnaderna är i en till tre våningar och uppförda i rött hårdbränt tegel. I mars 2008 behandlar byggnadsnämnden i Eslövs kommun rivningslov som nuvarande fastighetsägare MARKAB lämnat in. Aktuellt nybyggnadsförslag finns på MARKAB:s hemsida http://www.markab.se/html/E_Orn_1.html (se även illustration nedan).

Det är ett förslag som är saknar allt hänsynstagande till den omgivande miljön och de kulturhistoriska värdena. Byggnaden innehåller stora estetiska kvaliteter vilket tillsammans med den fria planlösningen och de solida ytterväggarna ger möjligheter att inreda byggnaden för kommersiella ändamål. Ett illustrativt närliggande exempel är den omtalade ombyggnaden av Asplunds lagerhus omedelbart intill.

Brännerinäringen har varit en av Skånes mest betydelsefulla branscher. Redan vid 1920 stod Skåne för 90 % av landets totala spritproduktion. Fram till 1800-talets mitt bedrevs spritframställningen mest som husbehovsbränning men sedan i allt större skala. Redan på 1830-talet tidiga inslag av industriell produktion i form av ångdrivna brännerier. 1860 när husbehovsbränningen upphörde, så fanns det drygt 140 brännerier i Skåne, några år tidigare, fanns det drygt 1 300 brännerier i länet jämfört med 2 150 i resterande Sverige. Rationaliseringarna fortgick och strax efter 1900 återstod 79 brännerier i Skåne och dessa stod för drygt 70 % av den totala svenska produktionen.

Brännerierna utvecklades från en hantverksmässig tillverkning till en mer industriell under 1800-talet. Redan tidigt utvecklades industriella anläggningar. Kunskap och maskiner hämtades företrädesvis från Tyskland. I Eslövs spritfabrik köpte man maskiner från stadens verkstadsföretag Åkermans som var en stor leverantör av bränneriutrustning. I takt med järnvägens utveckling under 1800-talets slut lokaliserades allt fler brännerier i närheten av järnvägssträckningar och snart var den största delen av brännerierna belägna i direkt anslutning till järnvägen. Under 1800-talets sista hälft möjliggjorde ny teknik kontinuerlig destillation istället för den äldre bäckenapparaten. Råsprit destillerades genom träkol i särskilda reningsverk där föroreningar avskildes och ren alkohol erhöles. Under tiden efter 1900 fortsatte rationaliseringen och koncentrationen vilket ledde till en ytterligare minskning av antalet brännerier. Samtidigt minskade konsumtionen till följd av nykterhetsrörelsens arbete. Rationaliseringar, uppmuntrade av staten och bränneriidkarnas förening, ledde till nedläggningar av många brännerier. Den sista stora rationaliseringen av brännerinäringen skedde 1971 då för-

handlingar mellan staten och Sveriges bränneriidkareförening ledde till att man la ned alla brännerier utom två, Gärdsbränneriet och Tomelilla. Tomelilla lades ned några år senare, 1977.

Nykterhetsrörelsen fick stort folkligt stöd under 1910-talet vilket ledde till att det s.k. Brattsystemet, med krav på motbok för köp av alkohol, infördes. 1917 monopoliserades reningen av sprit och partihandeln och AB Vin- & Spritcentralen bildades. Det statliga bolaget förvärvade reningsverken och var enda köpare av de svenska bränneriernas råbrännvin.

Under senare år har intresset för lokala mindre brännerier återigen ökat och några har tagits om hand och visas som museer, exempelvis Kyrkeby bränneri i Småland och Gränums bränneri utanför Olofström i Blekinge. Det finns också exempel på att man använder namnet på äldre brännerier för att marknadsföra importerade produkter som Snälleroås ångbränneri i Skåne. Planer finns på flera håll i landet att starta småskalig produktion av exempelvis whisky och calvados. Vellinge kommun gav kommunens stadsbildspris 1998 till ombyggnaden av den med Eslövs spritfabrik jämgamla Vellinge spritfabrik. Folkestorp är ett mycket välbevarat gårdsbränneri från 1900-talets början som senare gjordes om till andelsbränneri. Bränneriet i Folkestorp är bevarat som museum och är sedan 2005 förklarat som byggnadsminne. En av de äldsta kända bevarade miljöerna i Skåne med anknytning till brännerinäringen är Gråbrödraklostret i Ystad som under en kort period, mellan 1777-1791, användes till kronobränneri. I Kristianstad finns delar av den brännvinsfabrik L.O. Smith anlade. Den rymmer i dag en silversmedja.

Idag tillverkas i det närmaste all laglig sprit vid Absolute Companys anläggningar i Nöbbelöv, Åhus och i Sundsvall. Försäljningen är ökande och idag är Absolut Vodka ett av världens största företag inom sin bransch.

